

Относно:

Конкурс за професор в професионално направление 2.1. Филология,
по специалността „Българска литература” (Възрожденска литература)
в Институт за литература при БАН

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р Елена Томова Тачева,
доцент по възрожденска литература във Филологически факултет
на ЮЗУ „Неофит Рилски”, Благоевград

В конкурса е заявил участие един кандидат - доц. д.ф.н. Камен Михайлов, познат и уважаван учен в средите на колегията, занимаваща се с проблемите на възрожденската литература. За участието си той представя следните трудове: една монография, две книги със съставителство, коментар и редакция, седемнадесет статии, шест от които публикувани в чужбина, осемдесет и пет енциклопедични статии в „Енциклопедия Българско възраждане”.

Участието на Камен Михайлов в настоящия конкурс е закономерен финал на една успешна академична кариера, започнала от 1981 година, когато той става редовен аспирант в Института за литература при БАН. Професионалният път на колегата Михайлов минава през позициите на филолог-специалист (от 1984 до 1989), научен сътрудник I степен (от 1989 до 2004) и доцент (от 2004 до сега). Освен изследователска, Камен Михайлов развива и активна преподавателска работа - преподава пет години в СУ „Св. Кл. Охридски”, седем години в ПУ „Паисий Хилендарски”, осем години във ФИ „Л. Каравелов” в Кърджали. В актива му виждаме и опита на лектор по български език, литература и култура. Като такъв той преподава пет години в Бряньския държавен университет и една година в Будапещенския университет.

Извън представените за участие в конкурса трудове научната продукция на Камен Михайлов е внушителна - тя включва още 3 монографии и повече от 80 статии и студии, ориентирани в забележително широк културен обхват - от IX до XX век. Идеите и концепциите си колегата Михайлов е представил в повече от деветдесет научни конференции и конгреси, тридесет и седем от които международни. Признание за неговия професионализъм е присъдената през 2012 година научна степен „доктор на науките” за труда „Български/ български образи в рускоезична среда”.

Сред представените в конкурса трудове като основен изпъква монографичното изследване „Мемоаристиката в ранните руско-турски войни 1768-1830”. Между особеностите на работата на първо място трябва да бъде отчетена тематиката, която се характеризира със своята оригиналност. Авторът издирва и анализира около петдесет мемоарни документа, оставени от руски автори. Важно е да се подчертае, че тези документи в тяхната цялост не са били досега обект на изследване не само у нас, но и в руската наука. Монографията уточнява и класифицира наличните текстове и обосновава собствения си поглед към тях като към нов извор както за изучаването на руско-турските войни, така и за социалния и културния живот на българите в края на XVIII и първата половина на XIX век. При това, оказва се, този поглед е свеж и обективен, съдържащ непознати възможности за интерпретация, довеждащ до неочаквани и оригинални заключения за контактите между руси и българи в разглежданата епоха.

Изследването гради интересна парадигма, върху която се разгръщат поредица от представи и образи, извлечени от мемоарния материал. Такива са мотивацията на военнослужещия, видяна като сремеж към кариера, слава, престиж, екзотика, военна плячка и други. Направен е психологически разрез на военния човек, в който се отличават образите на дворянина, на администратора, на селянина - всеки със своите разнообразни психологически и социални особености, със специфичните си нагласи и мотивационни комплекси. На тази основа се ражда богатата картина на военната психология, която дава пълнеж на първите части на книгата.

В образния свят на войната изпъква визията на смъртта. Тя е представена като човешка смърт (смърт на своите и на чуждите, смърт на населението) и смърт на природата и населените места. Темата за смъртта извежда истината за опустошението и човешките

жертви, които войната донася на българите. Погледът към смъртта е обогатен и с данните от българските приписки и летописи и изгражда внушително историческо платно на българското битие от времето на разглежданите документи.

Бидейки потопен в руската гледна точка, колегата Михайлов успява да удържи един постоянен паралел с българската културна и литературна традиция. Наблюденията му изобилстват с примери от българската литература, в които мемоарните гласове са съпоставени с тези на Петко Славейков, Иван Вазов, Христо Ботев, Алеко Константинов, Йордан Йовков и други. Това своеобразно другласие придава на изследването и известни компаративистични елементи.

Една от основните линии на изследването е търсенето на образите на България, българите и българското. Тази линия проследява политическите и народопсихологическите представи, изградени в досега между руси и българи. Тя тръгва от възприемането на българина като военна заплаха за Руската империя, минава през образа на другия (неизвестния, ориенталеца), за да достигне до конкретиката на външния облик, образа на освободения, образа на жертвата и т.н. Интерпретацията на историческата действителност варира между две категории - положително и отрицателно. В техните рамки Камен Михайлов поставя един от основните за изследването му въпроси - въпроса за българската свобода - очакването ѝ, сбъдването ѝ, изживяването ѝ. В тези части на работата тонът на автора варира от строго научен до публицистичен, съобразно присъща етическа мяра. За последната трябва да кажа, че присъства особено настойчиво в целия текст на книгата и създава усещането за специфична преплетеност между нравственост и академизъм, каквато рядко срещаме в текстовете на съвременните изследователи на Възраждането.

В обобщение – монографията „Мемоаристиката в ранните руско-турски войни 1768-1830” представлява задълбочен труд, който сериозно обогатява българската наука и отваря нови хоризонти в осмислянето на темата за взаимоотношенията между руси и българи през Възраждането. Приносните идеи и цялостната концепция на труда представят във възможно най-добра светлина професионализма на Камен Михайлов и са важен аргумент в процедурата на конкурса.

Представените в конкурса седемнадесет статии дават допълнителна светлина върху интересите и творческите усилия на Камен Михайлов. Тези статии впечатляват със широтата на научното поле, в което се разполагат - от Средновековието до Новото време, и с многообразието на приложените изследователски подходи. Статията „Първобитието на общославянското „койне““ обсъжда въпроса за предполагаемото граматическо съчинение на Константин-Кирил философ и извежда парадигма от възможни посоки на бъдещи изследвания. Други две от статиите коментират части на „Лицевой свод“, за да видят в тях неизвестни и малко коментирани в науката творби - молитва на митрополит Киприян и словото „За разделението на Киевската митрополия“ на Григорий Цамблак. Приносът на посочените статии е свързан с въвеждането в научен оборот на нови текстове на двамата старобългарски писатели. Интерес представляват и текстовете в областта на образологията. Те са естествено продължение на монографията „Български/булгарски образи в рускоезична среда“ и изследват образите на несполучливия владетел и на грешната земя и грешните хора. Основополагащи в тях са представите за „манипулираната“ в руска среда българска тема и за „заличаването“ на българската следа в историята - едни от емблематичните за научното творчество на Камен Михайлов тези.

Основна част от изследванията на колегата Михайлов са свързани с времето на Възраждането. В тях той осветлява гражданските и образователните идеи на личности като Александър Екзарх, Петър Берон, Стефан Бобчев, коментирайки малко познати и забравени техни творби. Към тази група трябва да бъдат включени и осемдесет и петте енциклопедийни статии от „Енциклопедия Българско възраждане“, които очертават сериозното присъствие на К. Михайлов в пространството на възрожденистиката.

Като последна група в статиите на колегата Михайлов бих обособила изследванията с компаративен характер. Те извеждат любопитни сравнения като тези между Михаил Ломоносов и Паисий Хилендарски, Христо Ботев и Пенчо Славейков, Сергей Есенин и Алеко Константинов. В тези статии се изявява широката осведоменост на техния автор, високите анализаторски компетентности и нетрадиционният поглед към литературата и културата.

Важна част от академичните изяви на Камен Михайлов са и неговите издателски, съставителски и редакторски усилия. Сред тях според мен особена важност има

фототипното издание на Устава на БКД, придружено с изследователска статия и подобрени бележки и мнения на съвременници. Както е известно, подобно издание изисква отлична филологическа подготвеност и много познания за епохата на документа. В този смисъл направеното от Камен Михайлов е сериозен влог в процеса на опознаване на Българското възраждане.

В заключение бих искала да изтъкна няколко факта, които характеризират участието на колегата Михайлов в конкурса за професор по Възрожденска литература:

1. За участие в конкурса той предлага значим обем от изследвания, които носят новаторски идеи, смели концепции и много непознати факти за Българското възраждане. Тези изследвания представляват ценен академичен капитал и придвижват напред науката за Възраждането.

2. От особена важност е въвеждането в академичен оборот на нови текстове, носещи следите на Възраждането. Това са откъсите от руските военни мемоари, приложени в края на монографията „Мемоаристиката в ранните руско-турски войни 1768-1830“. Публикуването на тези откъси е заявка за бъдещи изследвания, в които теоретичните виждания на К. Михайлов ще бъдат основополагащи.

3. Публикациите извън полето на науката за Възраждането очертават академична широта на погледа, богата осведоменост, интересна компаративистична мисъл и завидни интерпретативни умения, които са значима част от изследователския профил на Камен Михайлов.

Посоченото по-горе ми дава основание и убеждение да предложа на уважаемата Комисия да избере доц. д.ф.н. Камен Михайлов за професор в професионално направление 2.1. Филология, по специалността „Българска литература“ (Възрожденска литература).

30.08.2015

Подпис:.....

(доц. д-р Е. Тачева)

